

5. Тохтамиш О.М. Реабілітаційна психологія. Навчально-методичний посібник / О.М. Тохтамиш. Вінниця: ТОВ Віндрук. 2004. 102 с.

Цудзевич С.В.,

практичний психолог

Старокостянтинівського НВК «Спеціалізована школа І ступеня, гімназія»

Старокостянтинівської міської ради

Хмельницької області

імені Героя України Сергія Михайловича Бондарчука

Психолого-педагогічні детермінанти шкільної неуспішності молодших школярів

У статті розкриваються психолого-педагогічні детермінанти шкільної неуспішності молодших школярів. Визначено причини шкільних невдач. Розглянуті основні мотиви, які спонукають школярів до навчання.

Ключові слова: психолого-педагогічні детермінанти, шкільна неуспішність, молодші школярі, мотивація до навчання.

Проблеми підготовки дитини до школи, адаптації, включення в колективну учбову діяльність – ведуть до неуспішності серед учнів молодшої школи. Вона стає предметом уваги вчителів початкових класів, батьків, психологів.

Роки навчання в початкових класах – це цілий період морального, інтелектуального, емоційного, фізичного, естетичного розвитку, яке буде реальною справою, а не порожньою розмовою лише в тому випадку, коли дитина живе багатим життям сьогодні, а не тільки готується до оволодіння знаннями завтра.

Так що систематичне шкільне навчання – це лише одна з багатьох різноманітних форм навчання. І якщо навчання побудовано цілеспрямовано, якщо воно використовує те, що типове саме для даного віку, то діти досягають значно високих рівнів розвитку основних психічних процесів – сприймання, уваги, пам'яті, мислення, набувають практичні вміння. Відповідно до того, як дитина оволодіває навчальною діяльністю, в неї пробуджуються, формуються нові важливі якості психіки.

Саме в початковий період навчання у дітей закладається фундамент системи знань, які поповнюються в подальші роки, в той же час формуються розумові та практичні операції, дії і навички, без яких не можливі наступне навчання та наступна діяльність. Відсутність цього фундаменту, не володіння початковими знаннями та вміннями призводить до надмірних труднощів в оволодінні програмою середніх класів, як наслідок, такі діти «випадають» з навчання.

Причини шкільних невдач бувають дуже різні та складні:

- втрата або повна відсутність навчальних інтересів;
- негативна поведінка у школі;
- проблеми в сім'ї;
- хворобливі прояви дитини;
- недоліки у навчально-виховному процесі.

Дослідники в проблемі неуспішності молодших школярів вбачають складний характер причин, таких як: погані соціально-економічні умови життя учнів; дефекти біопсихологічної «підготовленості» учнів; недосконалість школи; психологічна неготовність до шкільного навчання. За даними досліджень встановлено, що необхідний достатній рівень актуального розвитку дитини має бути таким щоб програма навчання потрапляла в «зону найближчого розвитку» дитини, тоді вона зможе досягти співробітництва з дорослими [4,5].

Сучасні педагоги і психологи в цілому не згодні з переоцінкою впливу соціально-економічних і біопсихологічних чинників на успіхи або невдачі школярів у навчанні. Фаталістичне ставлення до цих причин призводить до зниження відповідальності школи і сім'ї за результати навчання й пов'язане з недооцінкою педагогіки як науки. Фактором, який є визначальним в результатах навчання, є, на думку більшості сучасних педагогів, навчально-виховна робота, свідомі і цілеспрямовані зусилля вчителя.

Мотивація до навчання. Наявність в учнів прагнення до пізнання нового – одна з найголовніших умов здійснення навчально-виховного процесу. Пізнавальний інтерес не тільки сприяє розвитку інтелекту, а й є рушійною силою вдосконалення особистості в цілому.

Часто інтереси учнів не збігаються з тим, що пропонує навчальна програма, тому навчання для них стає нецікавим та важким. Вони втрачають будь-яку зацікавленість до школи, віру у власні сили. Якщо це буде продовжуватися тривалий період, тоді взагалі учні починають відставати від своїх однокласників.

Педагог відіграє найбільшу роль у набутті знань школярами. Тому він повинен мати певні особистісні якості, для прикладу: майстерно володіти матеріалом, добре розбиратися в технологіях навчання тощо. Позиція педагога по відношенню до тих, хто не встигає повинна залишатися непохитною та рішучою. Покликання вчителя мусить бути направлене на знаходження даних причин неуспішності. Інколи педагог ставить, як під копірку, негативні оцінки учню, підриває віру у свої можливості, знижує інтерес до навчання, що призводить до навченої безпорадності.

Крім того, при сучасному підході до оцінки знань виникла проблема, яка пов'язана з успішністю невстигаючих учнів. Відставання у навчанні може зумовлюватися різними причинами, про які ми говорили раніше; багато з них обговорювалися в пресі. Але один аспект, на наш погляд, іще не знайшов достатнього відображення. Йдеться про замкнуте коло, коли низький рівень знань або неспроможність донести свої знання до вчителя карається поганою оцінкою і моральним осудом, а методи покарання замість того, щоб мобілізувати школяра на активне навчання, остаточно його деморалізують і призводять до ще більшого відставання, яке, у свою чергу, тягне за собою негативні оцінки.

Отже, причинами неуспішності на сучасному етапі можуть бути різноманітні чинники:

- батьківський фактор. У батьків не вистає часу на виховання та допомогу дітям у подоланні труднощів під час виконання домашніх завдань;
- вчительський фактор. Учні не можуть знайти спільної мови з учителями;
- особистісний фактор. Проблеми в особистісній сфері. Учень не може знайти своє місце в соціумі;
- інтелектуальний фактор. Учень не справляється із завданням, тому що не дозволяє інтелектуальний рівень, потрібна індивідуальна допомога з боку вчителя.

До загальних причин неуспішності відносять чинники: відсутність інтересу до навчання, погана поведінка в школі, важка атмосфера в сім'ї, тривала хвороба, різні недоліки в навчально-виховному процесі. Велика кількість проблем неуспішності пов'язана з соціально-економічними умовами життя учнів.

Повноцінне проживання цього віку, його позитивні надбання є необхідною умовою, на якій базується подальший розвиток дитини, як активного суб'єкта пізнання та діяльності. Головне завдання дорослих в роботі з дітьми молодшого шкільного віку – створення оптимальних умов, що розкривають та реалізують можливості з урахуванням індивідуальності кожної дитини.

Якісна корекційно-відновлювальна робота є головним напрямком вирішення проблеми спрямованої на подолання неуспішності серед учнів молодшої школи.

Педагогічними психологами відмічають, що більшість вчителів для індивідуальної роботи з невстигаючими школярами використовують на уроках картки зі спеціальними завданнями, які вони завчасно готують. Однак використання таких карток, як правило, не носить систематичного, цілеспрямованого характеру, а переслідує мету лише полегшити дитині виконання завдання з тим, щоб поставити їй «хоча б трічку». Згідно з відповідями вчителів на питання: «У чому зміст додаткової роботи з невстигаючими

учнями?» - у більшості вони не відрізняються різноманітністю. Це диктанти, постійне повернення до пройденого матеріалу. При цьому всі без виключення вчителі застосовують по відношенню до неуспішних дітей ті ж методичні прийоми, які розраховані на встигаючих. Тому потрібна цікава, гнучка програма щоб робила шкільні заняття захопливими, що, в свою чергу, допомагає учням краще сприймати та запам'ятовувати новий матеріал.

Додаткові заняття з невстигаючими після уроків або за рахунок інших предметів приносять мало користі. Неуспішні учні, як правило, втомлюються більше за тих хто встигає, тому не можна позбавляти їх фізкультури, а після уроків вони й взагалі «погано метикують». Крім того, «факт залишення» після уроків травмує дітей, особливо в першому класі. Деякі навіть «плачуть та пориваються піти додому разом з іншими дітьми».

Вчителі, працюючи з невстигаючими учнями, мають дотримуватися певних правил:

1. Не ставити учня в несподівану ситуацію, дати час на обміркування відповіді.
2. Великий за обсягом навчальний матеріал посиленої складності не давати для засвоєння відразу, необхідно розділяти його на невеличкі шматки та поступово в міру навченості.
3. Шляхом правильної тактики опитувань і заохочень (не лише оцінкою, а й зауваженнями типу «відмінно», «молодець», «розумниця» тощо) слід формувати в учня впевненість у власних силах, у своїх знаннях, у можливості вчитися; ця впевненість допоможе учневі в екстремальних, стресових ситуаціях іспитів, контрольних, олімпіад тощо.
4. Давати час для перевірки та виправлення написаного під час підготовки відповіді.
5. Створювати спокійну обстановку для учня, розвивати увагу, менше відволікати.
6. По можливості відповіді учнів повинні бути письмові, а не усні.
7. Не примушувати невстигаючих учнів розповідати новий, тільки-но засвоєний на уроці матеріал; слід відкласти опитування на наступний урок, дати учневі можливість опрацювати його вдома.
8. Використовувати тактовний підхід до невдач учня, пояснювати помилки в спокійній обстановці.
9. Більше заохочувати невстигаючих учнів, спонукати брати участь у різноманітних виховних заходах, дозволяти розподіляти обов'язки.

Кожному педагогу необхідно знати як причини, так і зміст розвиваючої роботи. Для більш ефективного процесу подолання труднощів в учбовій діяльності молодшого школяра необхідна інтенсивна сумісна робота з батьками, і, як наслідок, участь батьків в процесі корекції.

Для успішного здійснення молодшими школярами навчальної діяльності необхідне цілеспрямоване формування трьох її компонентів – інтелектуального, емоційного, вольового.

Таким чином, зараз в умовах творення України, створення «Нової школи» має реалізовуватися принципово новий підхід до виховання, навчання і розвитку особистості, який розробляється на ідеях гуманізації освіти. Саме він дозволить учням подолати основні причини невдач у навчанні, стати впевненими в собі, щасливими, творчими особистостями і активними громадянами нашої держави.

Список використаних джерел та літератури

1. Акімова М. К. Психофізіологічні особливості індивідуальності школярів: Облік і корекція: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / М. К. Акімова, В. Т. Козлова. М.: Видавничий центр "Академія", 2002
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-метод. посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.

3. Божович Л. І. Про мотивації навчання // Вікова і педагогічна психологія: Хрестоматія: навч. посібник для студ. середовищ. пед. навчань, закладів / сост. І. В. Дубровіна, А. М. Прихожан, В. В. Зацепін. М. : Видавничий центр "Академія", 2006.
4. Калошин В.Ф. Причини невдач в навчанні // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 7. – С. 17-20
5. Калошин В.Ф. Про навчену безпорадність // Початкова школа. – 1994. - № 9-10.
6. Куписевич Ч. Основы общей дидактики. – М.: Высшая школа, 1986.

Чепурняк Н.В.,
практичний психолог

Охота І.В.,
директор НВК№13

Хвостач А.М.,
заступник директор з навчально – виховної роботи
Кам'янець-Подільського НВК №13

Командний підхід в організації інклюзивного освітнього середовища в ЗЗСО

У статті розглядається командний підхід в організації інклюзивного освітнього середовища в ЗЗСО. Інклюзивний підхід полягає у створенні таких умов, за яких усі учні мають однаковий доступ до освіти, у тому числі діти з особливими потребами, які навчаються у закладах загальної середньої освіти. Інклюзивне навчання повною мірою не є альтернативною спеціальною освітою, проте воно значно розширює її можливості.

Ключові слова: інклюзивне навчання, середовище, взаємоповага, супровід, розвиток, інклюзивний підхід.

Так уже сталося, що поряд зі здоровими дітьми живуть, ростуть, виховуються діти з особливими освітніми потребами. Вони, як і всі без винятку громадяни нашої держави, мають право на здобуття якісної освіти.

Звичайно ж, завдання інклюзивної освіти – не перетворювати заклади загальної середньої освіти на спеціальні чи допоміжні, а зробити все, щоб діти з особливими освітніми потребами навчалися у звичайних, здорових дитячих колективах.

«Інклюзія» означає «залучення». У нашому випадку – це залучення дітей з особливими освітніми потребами у навчальне середовище разом із здоровими дітьми (3-4 дитини на клас) для того, щоб вони якомога раніше брали участь у суспільному житті на засадах рівноправності всіх громадян.

Інклюзивне навчання повною мірою не є альтернативною спеціальною освітою, проте воно значно розширює її можливості. Ключовим фактором розвитку інклюзивної освіти має бути відповідна підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами.

Кожна дитина – особлива, але є діти, про яких говорять «особливі» не для того, щоб підкреслити унікальність здібностей, а для того, щоб відмітити ті особливі потреби, які відрізняють їх від інших дітей. Незалежно від стану здоров'я, наявності фізичного чи інтелектуального порушення, кожна людина має право на повноцінне життя, освіту, якість якої не відрізняється від якості освіти інших людей. Саме це є основним в організації інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами [1].

Національною радою реформ інклюзивне навчання визнано одним із основних чинників реформування системи інституційного догляду та виховання дітей в Україні. У 2009 році, після ратифікації Україною Конвенції ООН про права дітей з інвалідністю, в закладах освіти розпочався активний процес організації навчання дітей з особливими освітніми потребами.

За останні роки українські педагоги та міжнародні експерти відзначають, що в питанні розвитку інклюзивного навчання Україна зробила потужний крок уперед. Це стало можливим завдяки прийнятому Закону про інклюзивну освіту, всі положення якого